

HOTĂRÂREA CURȚII

21 martie 1990*

**Regatul Belgiei
împotriva
Comisiei Comunităților Europene**

„Ajutoare de stat pentru o întreprindere de tuburi de oțel – Eliminare prin recuperare”

Cauza C-142/87

În cauza C-142/87,

Regatul Belgiei, reprezentat de domnul Robert Hoebaer, director administrativ în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, al Comerțului Exterior și Cooperării pentru Dezvoltare, în calitate de agent, asistat de domnii Lambert Matray și Charly Hanot, avocați în Liège, precum și de domnul Gerald Schubert, avocat în Baroul din Köln, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Belgiei, 4 Rue des Girondins,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul Antonino Abate, consilier juridic, și de domnul Hendrik van Lier, membru al serviciului juridic, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului G. Kremlis, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

având ca obiect anularea Deciziei 87/507/CEE din 4 februarie 1987, prin care Comisia a constatat că ajutoarele acordate, sub diverse forme, de statul belgian unei întreprinderi de tuburi de oțel erau ilegale și incompatibile cu piața comună și a ordonat eliminarea acestora prin recuperarea lor,

CURTEA,

* Limba de procedură: franceza.

compusă din domnii O. Due, președinte, C. N. Kakouris și F. A. Schockweiler, președinți de cameră, G. F. Mancini, R. Joliet, G. C. Rodríguez Iglesias și M. Díez de Velasco, judecători,

avocat general: domnul G. Tesauro

grefier: doamna D. Louterman, administrator principal

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea susținerilor orale ale reprezentanților părților în ședința din 11 mai 1989,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 19 septembrie 1989,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererea depusă la grefa Curții la 8 mai 1987, Regatul Belgiei a solicitat, în temeiul articolului 173 primul paragraf din Tratatul CEE, anularea Deciziei 87/507/CEE din 4 februarie 1987, prin care Comisia a constatat că ajutorul financiar acordat, sub diverse forme, de statul belgian întreprinderii SA des Usines à tubes de la Meuse-Tubemeuse (denumită în continuare „Tubemeuse”) constituie un ajutor ilegal, pe motivul nerespectării procedurii prevăzute la articolul 93 alineatul (3) din Tratatul CEE și al incompatibilității cu piața comună în sensul articolului 92 din Tratatul CEE, și că trebuia, prin urmare, să fie eliminat prin recuperare.

2 Potrivit actului atacat, întreprinderea Tubemeuse, înființată în 1911 în regiunea Liège, s-a orientat pe fabricarea tuburilor de oțel fără sudură pentru industria petrolieră. Întrucât se confruntase deja cu greutăți în anii ‘70, Tubemeuse s-a aflat într-o situație critică în 1979, care a determinat renunțarea la angajamente de către unii acționari privați și înlocuirea acestora de către statul belgian în proporție de până la 72 % din capitalul social.

3 Deoarece noii acționari ai Tubemeuse au optat pentru restructurarea industrială a întreprinderii și pentru renovarea instalației de producție, Comisia a autorizat în 1982 un set de ajutoare din partea statului belgian în scopul de a realiza un program de investiții, destinat să asigure viitorul întreprinderii în cadrul a două contracte pe termen mediu și lung încheiate cu Uniunea Sovietică.

4 Rezultatele sperate în urma efortului de modernizare a societății Tubemeuse nu s-au concretizat, iar deteriorarea situației a determinat renunțarea totală la angajamente de către acționarii privați și achiziționarea, de către statul belgian, aproape în totalitate a acțiunilor Tubemeuse.

5 În decizia atacată, Comisia precizează că la 19 iulie 1984 guvernul belgian i-a notificat, în temeiul articolului 93 alineatul (3), intenția de a efectua, în favoarea societății Tubemeuse, o creștere de capital și subscrierea unei emiteri de obligațiuni convertibile în titluri de participare. Guvernul belgian a pus în practică ajutorul financiar citat anterior, notificat în stadiu de proiect, înainte ca procedura de la articolul 93 alineatul (2), inițiată între timp de Comisie, să conducă la adoptarea unei decizii finale. Pe de altă parte, guvernul belgian a confirmat, în scrisoarea din 29 iulie 1985, că Tubemeuse primise anterior alte ajutoare de stat, însă acestea nu au făcut obiectul unei notificări către Comisie. Totalul acestor intervenții se ridică la 9,085 miliarde de franci belgieni (BFR).

6 De asemenea, guvernul belgian a notificat Comisiei, în scrisoarea din 6 iunie 1986, un proiect de conversie în capital de 3,010 miliarde de BFR, de credite colateralizate, tot în favoarea Tubemeuse, și în cele din urmă a efectuat această operațiune pentru o sumă de 2,510 miliarde de BFR, cu toate că proiectul respectiv făcea obiectul unei proceduri inițiate de Comisie în temeiul articolului 93 alineatul (2), citat anterior.

7 Valoarea totală a ajutoarelor respective se ridică la aproximativ 12 miliarde BFR.

8 În actul atacat, concluzia Comisiei este că ajutoarele respective sunt ilegale pe motivul nerespectării procedurii prevăzute la articolul 93 alineatul (3). În ceea ce privește fondul, ajutoarele respective sunt, de asemenea, incompatibile cu piața comună în temeiul articolului 92 alineatul (1) și nu puteau beneficia de niciuna dintre derogările prevăzute la articolul 92 alineatul (3). În temeiul acestor două motive, Comisia a cerut statului belgian să elimine ajutoarele respective prin recuperare și i-a acordat un termen de două luni pentru a o informa cu privire la măsurile luate.

9 În capetele de cerere, guvernul belgian:

a) contestă că asistența financiară în litigiu constituie un ajutor;

b) susține că, dacă este un ajutor, este vorba despre un ajutor la export, reglementat prin urmare de articolul 112 din Tratatul CEE, făcând excepție de la articolele 92–94 din tratat;

c) contestă că schimburile comerciale dintre statele membre au fost afectate în sensul articolului 92 alineatul (1);

d) susține că i-a fost încălcat dreptul la apărare în etapa examinării contradictorii a ajutorului, în conformitate cu articolul 93 alineatul (2);

e) afirmă că actul atacat este fără obiect din cauză că, la data adoptării, Tubemeuse era implicată într-o procedură de concordat judiciar;

f) declară că asistența financiară în litigiu era justificată în temeiul articolului 92 alineatul (3) literele (a) și (c);

g) susține că recuperarea ajutorului era imposibilă din cauza procedurii de concordat în care era implicată Tubemeuse.

10 Concluzia Comisiei este că sunt inadmisibile capetele de cerere, potrivit cărora asistența financiară în litigiu era justificată în temeiul articolului 92 alineatul (3) literele (a) și (c).

11 Pentru o expunere mai amplă a faptelor litigiului, a derulării procedurii, precum și a pretențiilor și argumentelor părților, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar nu sunt reluate în continuare decât în măsura necesară raționamentului Curții.

Cu privire la excepția de inadmisibilitate

12 Excepția de inadmisibilitate a fost invocată inițial cu privire la acțiune în ansamblul ei, dar a fost limitată de Comisie, în duplică și în ședința în fața Curții, exclusiv la capetele de cerere împotriva constatărilor din actul atacat, potrivit cărora ajutorul în cauză nu putea să fie considerat compatibil cu piața comună în temeiul dispozițiilor articolului alineatul (3) literele (a) și (c).

13 Comisia susține că acele constatări nu constituie decât o motivare secundară și superfluă a actului atacat, motivarea principală și suficientă fiind că ajutorul în litigiu era ilegal din cauză că a pus în aplicare, încălcând interdicția de la articolul 93 alineatul (3), înainte de încheierea procedurii inițiate în temeiul acestui articol. Chiar dacă ajutorul în litigiu era compatibil, în ceea ce privește fondul, cu piața comună, în temeiul articolului 92 alineatul (3) literele (a) și (c), această împrejurare nu făcea să dispară ilegalitatea acestuia pe motivul încălcării articolului 93 alineatul (3).

14 Trebuie notat că, în ceea ce privește consecințele încălcărilor acestei dispoziții, Curtea a precizat în hotărârea din 14 februarie 1990, Franța/Comisia (C-301/87, Rec., I 1990, p. -307) următoarele puncte.

15 Atunci când constată că un ajutor a fost instituit sau modificat fără să fi fost notificat, dar după ce statul membru respectiv a fost pus în posibilitatea de a-și prezenta observațiile în această privință, Comisia are competența de a ordona statului, prin decizie provizorie, în așteptarea rezultatului examinării ajutorului, să suspende de îndată acordarea ajutorului și să prezinte Comisiei, în termenul stabilit de aceasta, toate documentele, informațiile și datele necesare pentru a examina compatibilitatea ajutorului cu piața comună.

16 Comisia are, de asemenea, competența de a da ordine în cazul în care ajutorul a fost notificat Comisiei, dar statul membru în cauză, în loc să aștepte încheierea procedurii prevăzute la articolul 93 alineatele (2) și (3), începe să pună în aplicare ajutorul respectiv contrar interdicției prevăzute la alineatul (3) al articolului citat.

17 În cazul în care statul membru se conformează în totalitate ordinului Comisiei, aceasta are obligația de a examina compatibilitatea ajutorului cu piața comună, în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 93 alineatele (2) și (3).

18 În cazul în care statul membru omite, în pofida ordinului Comisiei, să prezinte informațiile solicitate, aceasta are competența de a opri procedura și de a adopta decizia de constatare a compatibilității sau incompatibilității ajutorului cu piața comună în baza elementelor de care dispune. Dacă este necesar, această decizie poate solicita recuperarea valorii ajutorului acordat deja.

19 Este necesar să se admită că, în cazul în care statul membru omite să suspende acordarea ajutorului, Comisia are competența, în cursul procedurii de examinare pe fond, de a sesiza direct Curtea cu privire la respectiva încălcare a tratatului. O asemenea sesizare este justificată, având în vedere urgența, deoarece a fost adoptată o decizie cuprinzând un ordin după ce i s-a acordat statului membru respectiv posibilitatea de a-și prezenta observațiile, prin urmare după încheierea unei proceduri precontencioase contradictorii în conformitate cu calea de atac prevăzută la articolul 93 alineatul (2) al doilea paragraf din tratat. Într-adevăr, această cale de atac nu este decât o variantă la acțiunea în neîndeplinirea obligațiilor, adaptată în mod specific problemelor deosebite create de ajutoarele de stat în ceea ce privește concurența pe piața comună.

20 Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu poate accepta argumentația Comisiei, potrivit căreia neregula cauzată de punerea în aplicare a ajutorului înainte de încheierea procedurii prevăzute la articolul 93 alineatul (3), determină ilegalitatea ajutorului și face astfel superfluă examinarea compatibilității ajutorului cu articolul 92 alineatul (3).

21 Rezultă că excepția de inadmisibilitate a capetelor de cerere referitoare la aplicare a articolului 92 alineatul (3) trebuie să fie respinsă și că, în consecință, toate capetele de cerere trebuie să fie examinate.

Cu privire la caracterul de ajutor al asistenței financiare în litigiu

22 În actul atacat se constată că situația financiară a întreprinderii era nesigură, că sectorul în care aceasta își desfășura activitatea era caracterizat de supracapacități structurale și că situația pieței petroliere determina reducerea activităților de foraj și reducerea drastică a cererii de tuburi fără sudură. În aceste împrejurări, niciun investitor privat nu ar fi făcut un aport de capital. În consecință, măsurile statului belgian citate anterior constituie ajutoare de stat, care necesită să fie examinate în temeiul articolului 92.

23 În primul capăt de cerere, statul belgian invocă aplicarea eronată a articolului 92 alineatul (1), întrucât asistența financiară în litigiu nu constituie un ajutor în sensul dispoziției citate, ci un aport normal al unui acționar al societății.

24 În sprijinul acestei pretenții, guvernul belgian susține că măsurile luate în favoarea societății Tubemeuse nu constituie ajutoare propriu-zise, ci o consecință logică a amplului program de restructurare și de renovare a întreprinderii și finalizarea investițiilor autorizate chiar de Comisie în 1982. Proiectul de investiții fusese notificat Comisiei la data respectivă, cu toate că guvernul belgian nu avea nicio obligație în acest sens din moment ce nu era vorba despre un ajutor de stat. Asistența în litigiu pentru Tubemeuse constituie, prin urmare, reacția normală a oricărui investitor în cazul în care investiția sa inițială este în pericol.

25 Trebuie reamintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, investiția autorităților publice în capitalul întreprinderilor, indiferent de formă, poate constitui un ajutor de stat în cazul în care sunt îndeplinite condițiile menționate la articolul 92 din tratat (a se vedea Hotărârea din 14 noiembrie 1984, Intermills, 323/82, Rec., 1984, p. 3809, și din 13 martie 1985, Leeuwarder Papierwarenfabriek, 296/82 și 318/8, Rec., 1985, p. 809).

26 Pentru a stabili dacă măsurile respective prezintă caracterul unor ajutoare de stat, este indicat să se aplice criteriul, sugerat în decizia Comisiei și necontestat de guvernul belgian, care se bazează pe posibilitățile întreprinderii de a obține sumele în cauză pe piața de capital.

27 În această împrejurare, reiese din actul atacat, coroborat cu actele din dosar, că Tubemeuse, pe lângă lipsa de adecvare tehnică a instalației de producție care a necesitat amplul program de renovare din 1982, realizat grație asistenței din partea autorităților publice autorizată la momentul respectiv de Comisie, se confrunta din 1979 cu probleme financiare structurale;

costurile de producție, o succesiune exerciții financiare deficitare care au acumulat pierderi continue de exploatare, un sold al contului precar și o mare îndatorare au condus la renunțarea aproape în totalitate la angajamente de către unii acționari privați ai întreprinderii respective.

28 De asemenea, nu se contestă faptul că sectorul tuburilor din oțel fără sudură, destinate în special prospectării petroliere, se afla în situație de criză, caracterizată prin mari capacități excedentare în țările producătoare și prin capacități de producție noi create în țările în curs de dezvoltare și în statele cu economie centralizată. Pe de altă parte, restricțiile pe care Statele Unite le-au impus la importurile de tuburi din oțel în propriul teritoriu și căderea prețurilor petrolului la nivel mondial, care a contribuit la reducerea activităților de foraj, au determinat reducerea drastică a cererii de tuburi de acel tip și, prin urmare, reducerea semnificativă a prețurilor și diminuarea producției mondiale de tuburi de acel tip. Aceasta este explicația pentru eforturile celorlalte state membre de a reduce propriile capacități de producție în sectorul respectiv.

29 În aceste împrejurări, nu există niciun element care să fie în măsură să demonstreze că este eronată aprecierea Comisiei, conform căreia posibilitățile de rentabilitate previzibile ale societății Tubemeuse nu puteau încuraja un investitor privat, care operează în condițiile normale ale economiei de piață, să efectueze operațiunile financiare în cauză, că era puțin probabil ca întreprinderea respectivă să poată obține sumele indispensabile pentru a supraviețui pe piața de capital și că, din această cauză, măsurile criticate luate de guvernul belgian în favoarea societății Tubemeuse prezentau caracterul unui ajutor de stat.

30 Rezultă că primul capăt de cerere trebuie să fie respins.

Cu privire la articolul 92 alineatul (1) din tratat

31 Statul reclamant susține că, chiar dacă intervențiile în cauză constituie într-adevăr ajutoare, acestea sunt ajutoare la export din cauză că Tubemeuse exportă 90 % din producție în țările terțe. Aceste ajutoare intră, prin urmare, sub incidența articolului 112, ceea ce exclude aplicarea articolelor 92–94.

32 Este necesar să se sublinieze în această privință că, indiferent dacă ajutoarele în litigiu pot fi considerate ajutoare la export, articolul 112, care privește armonizarea ajutoarelor acordate de stat la exporturi în cadrul politicii comerciale comune, nu exclude aplicarea articolelor 92–94. Astfel, nu este exclus ca un ajutor la export să afecteze comerțul între statele membre.

33 Potrivit guvernului belgian, asistența financiară în litigiu nu putea să afecteze comerțul dintre statele membre, nici să denatureze concurența pe piața comună, din moment ce 90 % din produsele societății Tubemeuse sunt exportate în afara Comunității, presupunând chiar că,

astfel cum se afirmă în actul atacat, producția acesteia de tuburi fără sudură reprezintă 17 % din producția comunitară.

34 Întreprinderea ar fi fost restructurată în scopul de a servi în primul rând piața Uniunii Sovietice; prin urmare, noile capacități de producție create astfel nu puteau să invadeze piața comună, iar schimburile comerciale intracomunitare nu puteau să fie afectate din cauza intervențiilor incriminate realizate de statul belgian. În acest sens, decizia atacată nu este, în consecință, motivată în mod corespunzător.

35 Trebuie remarcat pentru început că, având în vedere interdependența dintre piețele pe care operează întreprinderile comunitare, nu este exclus ca un ajutor să denatureze concurența intracomunitară, chiar dacă întreprinderea beneficiară exportă aproape în totalitate producția în afara Comunității. Astfel, exportarea unei părți din producția întreprinderii respective către țări terțe nu constituie decât una dintre împrejurările care trebuie să fie apreciate în acest sens.

36 În această împrejurare, Comisia a precizat în actul atacat că activitatea producătorilor comunitari de tuburi fără sudură era în cea mai mare parte orientată către exportul masiv, subliniind însă că piața comunitară continuă să ofere debușuri.

37 Pe de altă parte, Comisia a afirmat că sectorul tuburilor fără sudură se afla la nivel mondial în situație de criză, de recesiune și de concurență sporită, caracterizată prin mari capacități excedentare în țările producătoare și prin instabilitatea prețurilor care rezultă, și accentuată de restricțiile la import impuse de Statele Unite și prin noile capacități de producție create în țările în curs de dezvoltare și în statele cu economie centralizată. Orice avantaj acordat unei întreprinderi din sectorul menționat ar fi putut, prin urmare, să favorizeze poziția concurențială a acesteia față de altele.

38 Potrivit deciziei atacate, în contextul general descris anterior, noul obiectiv declarat de Tubemeuse, a cărei producție de tuburi fără sudură reprezenta o parte semnificativă din producția comunitară și ale cărei exporturi reprezentau aproximativ 90 % din cifra de afaceri, era acela de a se retrage de pe piața sovietică, pe care o considera insuficient de profitabilă, și de a se orienta, prin intermediul ajutoarelor care i-au fost acordate, către alte piețe. Prin urmare, reorientarea activităților societății Tubemeuse către piața internă comunitară era rezonabil de previzibilă.

39 În acest sens, Comisia a adăugat în cursul ședinței în fața Curții, fără să fie contrazisă de guvernul belgian, că în primul semestru din 1988 exporturile societății Tubemeuse către Uniunea Sovietică scăzuseră cu 33,3 % din producția totală, în timp ce exporturile către statele comunitare reprezentau 31,8 % din această producție.

40 Având în vedere aceste elemente, aprecierea prezentată de Comisie în decizia atacată, potrivit căreia ajutoarele acordate societății Tubemeuse erau în măsură să aibă efect asupra poziției concurențiale a întreprinderilor comunitare din sectorul respectiv și, prin urmare, să aducă atingere schimburilor comerciale și să denatureze concurența în sensul articolului 92 alineatul (1), este motivată corespunzător și nu este eronată.

41 Cu privire la argumentul statului reclamant potrivit căruia Tubemeuse nu deține 17 % din producția comunitară de tuburi fără sudură, ci mult mai puțin, trebuie notat că, deși această afirmație este corectă, ea nu infirmă deloc aprecierea prezentată anterior în ceea ce privește efectul ajutoarelor incriminate asupra poziției concurențiale a întreprinderilor comunitare din sectorul respectiv.

42 Statul reclamant susține de asemenea că, din moment ce nu există nicio normă de stabilire, în privința ajutoarelor de stat, a pragului de la care se aduce atingere schimburilor comerciale comunitare, se poate face referire la nivelul de 5 % din piață admis de regulă de Comisie în materie de concurență.

43 Acest argument nu poate fi acceptat. Trebuie reamintit că, potrivit hotărârilor din 17 septembrie 1980, Philip Morris (730/79, Rec., 1980, p. 2671, precum și din 11 noiembrie 1987, Franța/Comisia (259/85, Rec., 1987, p. 4393), cuantumul relativ redus al unui ajutor sau dimensiunea relativ modestă a întreprinderii beneficiare nu exclud a priori posibilitatea afectării schimburilor comerciale dintre statele membre.

44 Din considerentele precedente rezultă că acest capăt de cerere nu este întemeiat și că, prin urmare, trebuie să fie respins.

Cu privire la pretenția întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare

45 Statul reclamant susține că, în decizia atacată, Comisia face referire la observațiile prezentate de „alte trei state membre și de patru asociații profesionale de producători de tuburi din oțel”, fără să fi depus documentele aferente și fără să fi pus reclamantul în posibilitatea de a comenta observațiile respective. Astfel, nu se cunoaște influența pe care observațiile respective au putut să o exercite asupra deciziei Comisiei. În consecință, a existat o încălcare a dreptului la apărare, precum și a principiului „procesului echitabil”.

46 În acest sens, trebuie subliniat că, astfel cum a declarat deja Curtea în jurisprudența constantă, în special în hotărârile din 10 iulie 1986, Belgia/Comisia (234/84, Rec., 1986, p. 2263), și din 11 noiembrie 1987, citată anterior, respectarea dreptului la apărare în orice procedură introdusă împotriva unei persoane și care ar putea conduce la un act care afectează negativ persoana respectivă constituie un principiu fundamental de drept comunitar și trebuie să fie garantat, chiar și în absența unei dispoziții specifice.

47 În hotărârile citate anterior, Curtea a hotărât că acest principiu obligă ca statul membru în cauză să aibă posibilitatea de a-și prezenta în timp util punctul de vedere privind observațiile care sunt prezentate de părțile terțe interesate, în conformitate cu articolul 93 alineatul (2), și pe care Comisia intenționează să își întemeieze decizia, și a precizat că, în măsura în care statul membru nu a fost pus în posibilitatea de a comenta observațiile respective, Comisia nu are voie să le folosească în decizia împotriva statului respectiv.

48 Pentru ca o asemenea încălcare a dreptului la apărare să atragă după sine anularea deciziei, este necesar să se demonstreze că, în absența acestei nereguli, procedura ar fi putut conduce la un rezultat diferit. În acest sens, este necesar să se constate că observațiile respective, prezentate în fața Curții la cererea acesteia, nu conțin nicio informație suplimentară față de cele de care Comisia dispunea deja și pe care guvernul francez le cunoștea. În aceste condiții, faptul că guvernul belgian nu a avut posibilitatea de a-și prezenta opinia privind observațiile respective nu a fost de natură să influențeze rezultatul procedurii administrative. Această obiecție trebuie așadar să fie de asemenea respinsă.

Cu privire la pretenția întemeiată pe faptul că, la data adoptării deciziei atacate, Tubemeuse era implicată într-o procedură de concordat judiciar prin renunțarea la active

49 Statul reclamant susține, în subsidiar, că presupunând chiar că asistența acordată societății Tubemeuse constituie un ajutor interzis prin articolul 92 alineatul (1), decizia Comisiei este lipsită de obiect, deoarece, la data adoptării deciziei, întreprinderea era implicată într-o procedură de concordat judiciar prin renunțarea la active, ceea înseamnă că încetase să existe în sens economic. În consecință, comerțul dintre statele membre nu mai putea să fie afectat și nici concurența nu mai putea să fie denaturată.

50 De asemenea, statul reclamant susține că în momentul adoptării deciziei atacate ajutorul incriminat încetase să fie acordat în urma depunerii de bilanț a întreprinderii beneficiare și fusese eliminat în urma lichidării activelor întreprinderii. Ignorând această situație, decizia atacată s-a bazat așadar pe fapte incorecte și, atunci când a ordonat recuperarea ajutorului, a fost fără obiect.

51 Trebuie remarcat, în acest sens, că în dreptul belgian tribunalul în materie de concordat poate să autorizeze lichidatorul să continue tranzacțiile comerciale ale întreprinderii respective. În cazul de față, se știe că Tubemeuse a continuat activitățile de producție, deși la un nivel redus, pe întreg parcursul procedurii de concordat, că aceasta nu a încetat să existe, nici în sensul economic, nici în sensul juridic al termenului, precum și că în cele din urmă a fost vândută altei întreprinderi. Nu se poate așadar pretinde că decizia atacată a fost fără obiect.

52 În consecință, acest capăt de cerere nu poate fi acceptat.

Cu privire la articolul 92 alineatul (3)

53 În ceea ce privește aplicarea articolului 92 alineatul (3) litera (a), Comisia face trimitere, în decizia atacată, la o analiză socio-economică detaliată a regiunilor belgiene pe care o efectuase (Decizia 82/740/CEE din 22 iulie 1982, JO L 312, p. 18, modificată prin Decizia 85/544/CEE din 31 iulie 1985, JO L 341, p. 19) și în cadrul căreia considerase că regiunea Liège nu se confrunta cu un nivel de trai anormal de scăzut sau un grad de ocupare a forței de muncă extrem de scăzut; guvernul belgian nu a contestat această analiză și nici nu a prezentat ulterior elemente noi care să o poată modifica.

54 În ceea ce privește aplicarea articolului 92 alineatul (3) litera (c), Comisia precizează, în decizia atacată, că intervențiile contestate ale statului belgian în favoarea societății Tubemeuse nu puteau să faciliteze dezvoltarea regiunii menționate anterior, din cauză că întreprinderea beneficiară nu era în măsură să își asigure propria viabilitate.

55 În acest sens, guvernul belgian susține că informațiile socio-economice s-au modificat ulterior analizei Comisiei, menționate anterior, și că ajutoarele în litigiu ar fi trebuit să beneficieze de derogările prevăzute la articolul 92 alineatul (3) literele (a) și (c), în măsura în care acestea erau destinate să favorizeze dezvoltarea economică a regiunii Liège, care era grav afectată în ultimul timp de închiderea uzinelor și de desființarea locurilor de muncă.

56 Argumentele reclamatului nu pot fi acceptate. Este necesar să se reamintească că, în cadrul articolului 92 alineatul (3), Comisia se bucură de o putere discreționară extinsă al cărei exercițiu implică aprecieri de ordin economic și social care trebuie făcute să fie într-un context comunitar.

57 Având în vedere puterea de care dispune Comisia, trebuie să se respingă capătul de cerere privind anularea, prin care guvernul reclamant s-a limitat la contestarea, în mod general, a aprecierilor formulate în motivarea actului atacat, fără să fi prezentat elemente în măsură să pună în discuție aceste aprecieri.

Cu privire la pretenția întemeiată pe imposibilitatea executării imediate a deciziei atacate

58 Statul reclamant susține că punerea în aplicare imediată a deciziei Comisiei, în măsura în care aceasta ordonă recuperarea ajutorului incriminat, este imposibilă. Astfel, recuperarea ajutoarelor acordate cu încălcarea tratatului nu putea fi realizată decât în conformitate cu normele de drept intern în materie. În cazul de față, procedura de concordat în care era implicată Tubemeuse era opozabilă oricărei pretenții a statului belgian. Creditorii au renunțat la activele întreprinderii, prin urmare statul nu avea nicio putere pentru a ordona restituirea ajutorului în litigiu.

59 Statul reclamant adaugă că decizia Comisiei, ca orice hotărâre a Curții, nu poate avea ca efect să creeze, pentru sine, vreun beneficiu care să îi permită să facă excepție, în detrimentul creditorilor societății Tubemeuse, de la normele în vigoare. Statul belgian poate doar, în cadrul procedurii de concordat, să își declare datoria în pasivul întreprinderii în calitate de creditor chirografar. Decizia atacată, în măsura în care ordonă recuperarea imediată a ajutorului respectiv, constituie așadar o încălcare a principiilor generale comune statelor membre în materie de dreptul societăților comerciale și de dreptul falimentului.

60 În acest sens, trebuie remarcat că argumentația guvernului belgian pleacă de la ideea că decizia atacată ordonă recuperarea pe cale privilegiată a ajutorului în litigiu. Or, actul în litigiu se limitează la a prescrie recuperarea ajutorului fără să stabilească modalitatea acestei recuperări.

61 În acest sens, trebuie remarcat că, în principiu, recuperarea unui ajutor acordat în mod ilegal trebuie să se facă potrivit normelor procedurale de drept intern, sub rezerva ca aceste norme să se aplice astfel încât să nu facă practic imposibilă recuperarea impusă de dreptul comunitar (a se vedea Hotărârea din 2 februarie 1989, Comisia/Republica Federală Germania, 94/87, Rec., 1989, p. 175).

62 Acesta este de altfel motivul pentru care Comisia a declarat în ședință că guvernul belgian își îndeplinesc obligațiile, care decurg din actul atacat, cu privire la recuperarea ajutorului, dat fiind că, după respingerea cererii acesteia pentru pronunțarea unei ordonanțe președințiale de către președintele Curții, guvernul respectiv solicitase înregistrarea propriei datorii în pasivul chirografar al societății Tubemeuse și a atacat acest act împotriva hotărârii care respingea cererea respectivă.

63 Este necesar să se adauge că eventualele probleme de procedură sau de alt gen cu privire la punerea în aplicare a actului atacat nu puteau să aibă influență asupra legalității actului.

64 În consecință, această pretenție trebuie să fie respinsă.

65 Statul reclamant susține, de asemenea, că obligația impusă prin decizia atacată, care ordonă eliminarea ajutorului incriminat prin recuperare, este disproporționată în raport cu obiectivele de la articolele 92 și 93, în măsura în care declararea datoriei din partea statului belgian în procedura de concordat cauzează un prejudiciu grav creditorilor terți.

66 În acest sens, trebuie notat că rezultă din jurisprudența Curții (a se vedea, de exemplu, hotărârea din 24 februarie 1987, Deufil/Comisia, 310/85, Rec., 1987, p. 901), că eliminarea ajutorului ilegal prin recuperare este consecința logică a constatării ilegalității acestuia. În consecință, recuperarea unui ajutor de stat acordat ilegal, în scopul de a restabili situația anterioară, nu poate, în principiu, să fie considerată o măsură disproporționată în raport cu obiectivele dispozițiilor din tratat cu privire la ajutoarele de stat.

67 Această pretenție trebuie așadar să fie respinsă.

68 Întrucât niciuna din pretențiile formulate de guvernul belgian nu poate fi acceptată, este necesar să se respingă acțiunea în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

69 În temeiul articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Regatul Belgiei a căzut în pretenții, acesta trebuie obligat la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă Regatul Belgiei la plata cheltuielilor de judecată.

Due	Kakouris	Schockweiler	
Mancini	Joliet	Rodríguez Iglesias	Díez de Velasco

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, la 21 martie 1990.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due